

Kniha lesů, vod a strání

Stanislav Kostka Neumann

3. září 2017

Obsah

Vstupní modlitba	4
Prolog	5
Ocúny	6
Září	7
Oběť poděkovací	8
Dubisko padlo	9
Tam, kde město počíná	10
Na podzimním slunci	11
Pytláci	12
Se složenými vesly	13
Listopad mezi buky	14
Doma	15
Vločky jdou	16
Vysoko uprostřed lesů	17
Leden	18
Zimní noc	19
Prosté sloky	20
Ojíněly lesy	21

Vstupní modlitba

Ve jménu života i radosti i krásy.

Hle, země naše, ty, jež ležíš pod nebesy
jak žena kvetoucí pod zrádným závojem,
buď svato jméno tvé všem lidem po vše časy,
přiď nám tvé království se všemi svými plesy,
nás ponoř v příval svůj a zajmi sladkým snem.

Buď vůle tvá nám vším, jak ptáku je a hmyzu,
pokorně bylině i zpívající vodě,
jež z drobných pramenů chce mítí veleproud;
tvá vůle prostup nás jak uhel žíla kyzu,
abychom žili s ní ve světlé, moudré shodě
a s jasnou hrdostí tvým rodem chtěli slout.

Vezdejší chléb svůj si již dobudeme sami,
když máme času dost na paláce a básně,
na lesklé sítě drah, sny, věže, kabely;
však síly třeba nám, jež zrušila by klamy
a hlucha k skuhrání klad žití zdvihla jasně
i naše synovství nad zápor zbabělý.

A viny odpusť nám, jež nevědomosti plodí,
jichž dračí semeno do prostných srdcí sejí
sluhové fantómů a blasfemických věr.
Jsme děti svedené; jež bludičky nás vodí
do bahen ohavných, že ve své beznaději
ti, matko, kynem pak pro jih i pro sever.

Však do pokušení nás uveď v každé chvíli,
vše chceme okusit, čím tělo tvé nám kyne,
kypící, milostné a širé tělo tvé!
My žádostivost svou z tvých mocných ňader pili,
tvá míza v poskoku se cévami nám řine
a lačných útrob tvých jsme květy žíznivé.

Jen silné učíň nás ve víře, v lásce k tobě,
a jak hvozd na jaře se obrodí náš rod;
v temnosvit života se pohrouží jak robě
pro sladkou zralostí již pukající plod.
Tak zlého zbavíš nás jak černé snětí klasy...

Ve jménu života i radosti a krásy.

Prolog

Nesmrtelnou hymnu slíbil jsem kdys lesům.
Snadno přísahy se činí v líbáncích.
Slíbil jsem ji stromům, zvěři, hmyzu, vřesům.
Milovali jsme se v rozkošnických snách.

Nesplnil jsem slibu, nesplnil ho ani,
když ta naše láska v štěstí uzrála.
Já jen o tom našem věrném milování
zpívám prosté rytmy lesů vazala.

Také v jejich stínu střídá se sled chvilí;
tisíc bylo žalů, tisíc radostí:
Žaly, moje žaly hymnu pohltily;
mír a radost rády píseň pohostí.

Z radostí a míru vzcházejí mé sloky,
smutků překonaných bývá na nich pel...
Unikl jsem z města mílovými kroky,
k zdroji věčné něhy blah jsem odešel.

Ocúny

Ocúny na lukách, žluté skvrny v lesích,
má novou svěžest poslední tráva.
Umřeme v barvách, umřeme v plamenech.
Pak zatopí nás bělostná láva.

S večerem mlhy sklouzájí po lesích;
jak zakletý zámek tichá je řeka.
Mír mimo dobro a zlo se klade
na křídla ducha zavřená a měkká.

Kdes v dáli šumí červenové vášně
ozvěna sladká, nesmírně táhlá.
Do rosy klidně složila hlavu
květina sluncem srpnovým zpráhlá.

Ocúny na lukách, žluté skvrny v lesích.
Umřeme v barvách na zcela malou chvíli.
Básníci života, jsme jako země:
zas rozkvetou růže, jež jsme zasadili.

Na jednu zimu zapomenuti,
k novému jaru z mrtvých povstaneme.
Ocúny na lukách, žluté skvrny v lesích:
od ocúnů k prvním sněženkám jdeme.

Září

Ty, sladký září! Jak je modré nebe
nad těmi vrchy, kde se barvy rodí!
Jdu zmaten vzduchem, jenž je plný tebe,
a chtěl bych plouti povětrnou lodí.

Tak zcela nízko nad lesy, jež mění
svou píseň zelení na píseň žlutí,
a v slunci tiše oddati se snění
o novém jaru, novém zahynutí.

I tak je dobře však na zemi něhy,
jež dovede tak krásně umíratí
na chvíli, požár uhašený sněhy,
by znovu vzplála s jarem, jež se vrátí.

Již v lesích strání měď a zlato hoří,
koňadra u cest nepokojně hvízdá
v klid, jenž se snáší ze sivého boří
a v němž svou radost poslední teď hmyz dá.

Motýla zdvímám létem znaveného
a zas ho pouštím na poslední květy;
ještě se těšit budem ze dne svého
já, cikády a ptáci, zvěř a květy. . .

Proč prchají však světle hnědé srny?
Můj krok přec tišší nemůže už býti.
Jsem tulák trochu rozedraný trny
a teplo zvířat chtěl bych pocítiti!

Oběť poděkovací

Těch ohňů podzimních a jejich namodralých kouřů,
jež rozptylují se tak příliš pomalu!
Jsou jako modlitby či oběť poděkovací
za všechny rozkoše letního zápalu.

Za mladá těla žen a jejich supějící vášeň,
za slunce skvělý dar od června do září,
za lesů vonný stín a louky rozezpívané,
za květy, ptáky, vody, hudbu komárů. . .

A mráčky kouře děkují. . . A nevědouce komu
do lesů tiše plynou, kde již usíná
pod rzí a krví stromů skála znovu tvrdnoucí,
jež slední vzdech svých řader pevně upíná. . .

Poutníče, zvěstuj v nížinách a v sazovitých městech,
my že tu šťastni byli s lesy po horách,
že také děkujeme slunci. . . zemi chladnoucí. . .
za život pohanský, sen v barvách, lesklý prach. . .

Dubisko padlo

Za mostem u Myší díry jednoho rána v září
veliké dubisko padlo z úpatí skalnaté stráně,
na louku zrosenou padlo k slunci tíhnoucí tváří;
dělníků osm tu stálo, listí pršelo na ně.

Sekyrou podťato hlučně a pilou podřezáno
do trávy zrosené padlo, až v kučeravé hlavě
tisíce stonů zavzdychlo a zaprašťelo v ráno,
jež rez a žluť a červeně strání odhalovalo právě.

Svitava vzdorně hučela, do balvanů bila,
strhujíc v bělostnou pěnu zlaté habrové listí,
nad černavými bory kavka se rozkroužila:
dělníků osm tu stálo, lidé, jimž se chce jísti.

Dělníků osm tu stálo z rozkazu knížete pána,
nepřátel osm tvrdých vtrhlo sem z blízké vísky,
v samotu, v ticho za řekou: v šest padla první rána;
za dubem padnou duby, habry, břízy a lísky.

Na sta jich padne, útlé i okoralé již kmeny,
v bok stráně vnikne kopáč, až jiskry vydá kámen,
balvany zřítí se v řeky tok hlučný a rozpěněný,
mech v hlíně zalkne se udupán a hraboš prchne zmámen.

To cestu rozkázal budovat náš katolický pan kníže;
do Dlouhých strání se povine vzhůru tišinou lesů,
by z rodné hlíny v údolí a k nádraží měly blíže
mrtvoly smrků a sosen padlých v bitevním děsu.

Tam, kde město počíná

Ze starých topolů tu prší srdce sivá,
do řeky, zkažené mdlou špínou předměstí,
v níž továrenský kal a barva nepravdivá
zpěv zkouší duhový o shnilé neřesti.

Tok teplých odvarů a splašek ustálených
lesklými žilami mdlá žíhá mastnota;
ryb těla stříbrná od břehů prchla zděných
plesnivým kamenem, v němž bahno kлокotá.

Jak zpustlý hřbitov tu i dno je zneuctěno,
kde mrtvá kořata se jistě válejí;
puch stoupá soumrakem, a vše je zachmuřeno,
když tudy otroci jdou domů z galejí.

A umírání sil je tady teprv smutné,
tak jako renouveau je k pláči žalné tu;
jen zima přijde sem jak smilování nutné
a hanbu ukryje v svém bílém sametu

snad aspoň na dnů pár, ač neuvěříš ani,
že také tenhle kout se někdy rozjasní...
Och, jak je krásné teď tam u nás umírání,
kde vrchy planoucí o zašlém létu sní

a všechn slunce jas, ježž dlouhým douškem pily,
teď v nach a ve zlato svých lesů vdechují –
och, jak je svěží teď a jasně rozpustilý
tam u nás řeky proud, s nímž vlny strhují

od rodných břehů vrb a olší listí sváté...
Zde je vše prokleto a zhanobeno však,
vzduch, půda, řeka, strom i dětí tělo zlaté
i oprýskaná zeď, jež ční jak ztvrdlý mrak.

A místo pryskyřic a lesů bílé páry
již z dlouhých komínů dým stoupá k blankytu:
před sluncem ukrývá své zmrzačené tvary
kout země zchátralé a zmírající tu.

Na podzimním slunci

Obelstěn sluncem, vzešlým opožděně
nad dohořívajícím požárem,
jejž podzim zažehl, jak zbité štěně
nějaké rány léčit krásným dnem
se vleku na výsluní mezi lesy
a k pařezu dím: Odpočineme si.

Sám věru nevím, oč tu vlastně běží,
proč duch i tělo zmalátněly tak,
proč bolest v nitru nevrle se ježí
a smutek plíží se jak polem svlak,
jenž stonky obepíná, dusí květy
a jehož zbytky vždy jsou nevyplety.

Sám věru nevím, kterou zlatým jitem
teď léčím ránu. Stero proniká
střel otrávených otupělým nitrem.
Jeť žalostný dnes osud básníka
ve vlastech, kterým k prostitutek smíchu
jsou mladá srdce zpívající v tichu.

Snad muž, snad žena, dav snad, země celá,
och, což já vím, kdo nejvíc poranil!
Ze stráně, která včera dohořela,
se třesu běláskem, jenž v říjen zbyl,
a klamným sluncem dávám obelstít
den jeden svůj pro anemické kvítí.

Pytláci

Říjnové ráno dozrává již v mlze, tichu a chladu
nad řekou hustou a olověnou, jež zase trochu klesla,
kolkolem jak by se rozptylovala voda v dychtivém hladu,
na vodě naše pytlácká loďka: šplouchají červená vesla.

Napravo, nalevo po stěnách strání sotva se tuší lesy,
jež zcela jistě z mlhy dnes vyjdou holejší zas a teskně;
v šedivém vlhku váhavě plujeme hluboko na dně kdesi,
vetřelci, na něž se ryba jde dívat a na hladinu pleskne.

Šplouchají vesla, mlha se válí, vrána pozdravuje
den plížící se do zšedlých borů i do hnědých dubin.
Po vodě naše pytlácká loďka jako ve snách pluje,
z vrch sivých prchají vodní žínky do neprůzračných hlubin...

A již se cos hnulo. Stoupají mlhy po vrších z vodního klínu
do lesů nahoru, oblaka šedá mezi nebem a námi,
z vrcholu strání k vrcholu naproti klenutí světlých stínů,
tragická vteřina před bitvou se sluncem, jež vstalo za horami.

Na vodě naše pytlácká loďka... „Chval každý duch Hospodina!“
Blýsklo se za námi nahoře na vrchu! Z borů se vyhoupl náhle
stříbrný kotouč tajemně svítící v mlhy oblaka siná,
a v dáli jako by zazněly polnic fanfáry táhlé.

Hej, holá! položme červená vesla, na kořist nemysleme
a sepněme ruce v modlitbě tiché k tomu, jenž líbá zemi
a jemuž tak skoro za vše, co máme, za život děkujeme
...i za tu rybu, jež se třepe snad chycená pod olšemi.

Se složenými vesly

*... es durchweht mit ein Erkennen,
wie grenzenlose Weiten Meschnen trennen,
wie furchtbar einsam unsre Seelen leben...
H. von Hofmannsthal*

Složil jsem vesla. Po vodě loďka kolébá se a plyne.
Je řeka tu klidná jak hluboký rybník mezi blízkými břehy,
kde vrbové pruty k olšové větvi chmelová liána vine,
kde z šedého stříbra vrbových houštín list padá jak slza něhy.
Složil jsem vesla. V soumraku, v mlhách podzimní píseň hyne.

Hladové noci nám upíjejí malátný půvab denní,
jenž velké své štěstí v slunečním jasu bez tepla poznává stěží,
po lesích strání plameny hasnou v zimomřivém chvění:
bůh ví, kde ptáci jsou, kde květin všechna semena leží.
Složil jsem vesla. V soumraku, v šedi život je zapomnění.

V mokravém chladu na loďce sedím... jako by nebylo lidí
za těmi mlhami, za těmi lesy, jako bych tady byl doma
pod olšemi k vodě skloněnými, kde parma vousatá slídí,
srn, jež jdou pít sem, ryb a kavek bratr s vyschlýma rtoma.
Myslím si: Zasil jsem, ať kdo chce, co kde chce a pro kohokoliv sklídí.

Od divokých břehů šílených měst přišel jsem k vodě a lesům,
já, který se učím teď chápati jich nedůvěřivost k lidem,
já, který se naučil rozuměti jejich nejmenším hlesům
a daleko lidí býti šťasten i trpěti s jejich klidem;
svých včerejšků neznám a svoje zítra zpívám na vrších vřesům.

Od člověka k člověku nesmírná cesta a ještě nedojdeš k cíli;
se stromy a balvany, s travou a řekou, se zvěří, s hmyzem jsem jedno.
Chci, aby bory, louky a vody voněly z dnů mých a chvílí:
jsem zde teď, haluzka domácí půdy, hrouda a já jsme jedno,
pro sebe jsme se narodili, abychom sobě žili...

Složil jsem vesla. Stíny se stýkají. Jak je všechno krásné!
I pomalé zmírání znavených krajů pro zimní klid a spánek,
jenž přichází se slibem širých ploch, jež bělostné jsou a jasné.
Loďka se kolébá. Hladinu čeří po proudu studený vánek.
Zde šťastný život pohádkou není, zde se šťastně i hasne.

Listopad mezi buky

Všechny jízvy strání se již obnažily
zvětralé a šedé, mechem skvrnité.
Suchá voda větru šumí steskem lesů,
po vrších je slunce měkce rozlité.

Slunce milosrdné, jež by chtělo hráti
stromů vrcholky již polobezlisté. . .
chladný den má vůni hrdé rezignace,
barvy rozkladu a lesky zlatisté.

Bloudím žleby mezi bukovými lesy.
Ještě mají stromy trochu zeleně,
vydechující do spleti kmenů choře
lehce fialovou páru jeseně.

Bloudím tiše s křídly klidně složenými,
zhnědlé zlato buků šustí pod nohou,
na dně žlebu ručej zvoní ledovitě,
ptáci – touho! – ptáci zpívat nemohou. . .

Stojím v klíně kopců; harmonií stesků
sladce dýše píseň listopadová.
A mne mrzí jedno: v černém haveloku
že tu stojím jako skvrna surová.

Raděj byl bych faunem chlupatým a hnědým,
v hnědých proudech listí sotva zřejmý bod:
na bukový pařez s píšťalou bych used
listům padajícím hráti doprovod.

Doma

Mlhy jsou v kotlinách a bez lesků sivé je nebe;
vejde-li člověk do lesů, hlavu zadumán svěsí.
Po rusých temenech vrchů zavřených v sebe
na šedých šlářích ticho zkřehlými pluje lesy.

Datel jen odklepává hubený den svůj a těká
po sosnách fialových. Sýkora v habří pískne.
Melancholická radost a barev dřímota měkká
pod nebem uzavřeným k zemi přátelsky tiskne.

V teplém tak hnízdě ptáku dobře a veselo bývá,
hledí-li mřežovím větví z rodného stromu...
Obloha má ovšem slunce, ale je nepravdivá.
K zemi se navracíš. I když je chudá. Domů.

Vločky jdou

Zatáhla se nebesa těžkou šedí sněhovou,
milióny vloček jdou, rozsypou se: hou, hou, hou,
se zemí se nebesa spojí sítí ledovou,
země ztratí špinavá unavenou barvu svou.

Radosti své rozloží bílé plochy veselé,
neubrání se jí ni černé bory na horách,
a jen řeka kalná, mdlá jako z tuhy vyvřelé,
zhltně vločku za vločkou, světélka, jež mizí v tmách.

Spadne k zemi velký mír s šumem skoro neslyšným,
„odpusťme si, co jsme si,“ šeptly vrchy, pole, les;
bílé ticho ulehne se životem bezdyšným
v širý kraj a širý klid vanoucí až do nebes.

Krtek spí již v doupěti, v hroudě strnul drobný hmyz,
zrno jasně vzklíčené čeká povlak sněhový,
holé stromy svírají zastavené proudy míz,
skála o svých nadějích ničeho již nepoví. . .

Přes noc spadne bílý div do polí a do lesů,
bílý mír a bílý jas, pokoj všemu stvoření.
K zásypům svým půjde zvěř, v oku klid a bez hlesu,
v hluboký a tichý žleb, kde se vzpomíná a sní.

Sní a čeká. . . Člověk jen v děrách svých v ulicích
hladem, krví, mozem štván šílenství svých nezmění;
v bílý den i v bílou noc řící jeho řev i smích,
neustálý boj o život, neustálé řízení.

Vysoko uprostřed lesů

Vysoko uprostřed lesů stojím o šedé dubisko opřen,
přišel jsem z bláta dědiny sem, kde třpytí se bílý sníh,
kde křesťanů bůh je neznám zcela a každou haluzí popřen,
kde nad čerstvou stopou zvěře táhne dech míru po vrších.

Napravo, nalevo, dokolo kolem mřežovým kmenů a větví
na ztemnělé moře vrchů vidím, kde u lesů stojí les;
jeho rozloze klidné a hrdé jen dravého ptáka let ví,
o jeho hloubce liška snad zašteká z mlh ranních do nebes.

U vlny černozené vlna, která je černohnědá,
ční nepohnutě a mlčky z moře jak v zakletí a snách;
nad nimi visí se slibem sněhů obloha bez konce šedá:
uprostřed malý-veliký stojím tu: květ kvete mi na vlnách.

Ze spící skály a nad bílé sněhy pomněnkově kvete,
nahore v lesích jej opatruji a vlastní mou krví je živ,
substance krve mé dává mu lesky, tvar jeho měkce hněte;
země a člověk krvesmilnili a zplodili modrý div.

Zplodili o jedno štěstí více, upřímné, veselé, prosté,
jak zrno z hroudy vyňaté sluncem, jež směje se na líchu;
v září mi uzrálo uprostřed plamenů, nad sněhy teď mi roste,
vod, hlíny, medů a pryskyřic má vůně v kalichu. . .

Leden

Nad sněhovými plochami spí černých koster lesy
po stráních, které zbělely a nesou nahé jizvy
ve svit, jenž stoupá od země a v šed' ztlel pod nebesy.
Tu poutník když se objeví, jak ruka zpupné výzvy

v tvář ticha, spánku, osudu ční nad studené sněhy.
Den krutý je a přísnější než pocel samé smrti
jež v lůně nových životů vždy slib má plný něhy –
den krutý je a každý hlas bílými spáry škrtí.

A mezi ledy břehů svých tok řeky zeje mrtvý,
tajemnou hloubkou hedvábnou v chlad svého ticha láká
jak propast táhlá, řekl bys, o které tu jen smrt ví.
Však černá voda zrcadlí vrb těla křivolaká.

Zimní noc

To není země, to je sen,
ježž bledý měsíc vykouzlil
pod zastíněnou oblohou
na vlnách sametových mil.

To není země, to je div,
nesmírná hudba bílých cest,
jež pro své tiché jiskření
do hlubin strhly světlo hvězd.

To není země, to je zjev,
jenž vyplul z nekonečnosti.
Já, blázen, bod a cizinec,
jdu směšný mraznou věčností.

Prosté sloky

I

Miluji hvězdná nebesa
pro jejich hloubku a krásu,
pro jejich modrou záhadu
plničkou třpytného jasu.

Napohled úsměv, ticho, mír,
ve skutečnosti strž světů
nejhezčí, nejpodivnější
bez bohů a jejich tretů.

Stanul jsem v noci lednové
uprostřed nesmírných sněhů:
velebnost hmoty chápal jsem
a v srdci pocítil něhu.

II

Nevíme kam a nevíme proč,
záhady všude je tolik;
nebesa hvězdná podivná jsou,
podivný hvězdnatý dolík,

tak jako každý života děj,
černých těch borů tam zraní –
i to, že dřepič z kaváren, já,
šťasten jsem na sněžné pláni.

Ojíněly lesy

Ojíněly husté smrky, dlouhé borovice,
zkřehle věsí jehličí své, jak pod bílou plísní;
sněžné skvrny příliš hutně imitují slunce,
sýkor pískot nesmělý chce býti možná písni.

Ojíněly kostry habrů, modřínů a dubů,
na mlázi jen hnědé listí schlíple ještě visí;
velké ticho dříme v mlze měkké, šeré, vlhké,
která s jemným steskem věcí důvěrně se mísí.

Ojíněla stébla trávy v sněžnou vegetaci,
jež se láme pod kročeji, neduživě praská,
velcí ptáci vzletí tiše, mizí v srdce lesů:
samota mě svými prsty hedvábnými laská.

Je v tom trochu život a trochu vlídné smrti,
odhozené iluze a nadějí svět celý.
Sentimentální by byla žena tudy jdoucí,
ale básník slyší všude spodní akord vřelý:

důvěru a klidnou silu v životi i smrti,
pod melancholickou tváří v krásný osud víru. . .
V chladu stesků ojínělo také jeho srdce,
ale v hlubině zní píseň pohody a míru.